

Posiedzenie Rady Ochrony Pracy 14 maja 2019 r.

Czy nowe formy świadczenia pracy zapewniają bezpieczeństwo i ochronę zdrowia pracującym?

Nowe formy świadczenia pracy a zapewnienie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia – to główny temat omawiany przez Radę Ochrony Pracy na posiedzeniu 14 maja br. Materiały zostały przygotowane przez Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy oraz Państwową Inspekcję Pracy.

Obserwowane w ostatnich latach zmiany społeczne, gospodarcze i technologiczne doprowadziły do powstania nowych form zatrudnienia w całej Europie. Wiele z nich znacznie odbiega od tradycyjnego pojęcia pracy. W raporcie fundacji Eurofound przywołanym w materiale CIOP-PIB wymieniono aż 9 nowych form pracy, które ostatnio pojawiły się w Europie. Wśród nich m.in. strategiczne dzielenie się pracownikiem – jeden pracownik zatrudniony przez grupę pracodawców, dzielenie się pracą – pracodawca zatrudnia co najmniej dwóch pracowników na jednym stanowisku, interim management – wykwalifikowani specjaliści są zatrudniani tymczasowo na potrzeby określonego projektu, praca dorywcza, praca na wezwanie – elastyczne korzystanie z usług pracownika w zależności od potrzeb, praca zdalna z wykorzystaniem technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych, praca za talony – stosunek pracy opiera się na płatności za usługi talonem zakupionym od autoryzowanej organizacji, która pokrywa zarówno wypłatę, jak i składki na ubezpieczenie społeczne, praca portfelowa – osoba samozatrudniona/freelancer pracuje dla wielu klientów, wykonując dla każdego z nich niewielkie zlecenia, praca za pośrednictwem platform internetowych – internetowa platforma służąca do dopasowywania pracodawców i pracowników, duże zadania są dzielone na mniejsze części i przydzielane pracownikom w „wirtualnej chmurze”.

„Nie ma jeszcze dokładnych badań, które pokazywałyby wpływ nowych form pracy na warunki pracy, gdyż problem jest stosunkowo nowy” – mówiła dr **Zofia Mockało** z Centralnego Instytutu Ochrony Pracy. Niemniej jednak można przypuszczać, że nowe formy pracy będą miały pozytywny i negatywny wpływ na kształtowanie warunków pracy i dobrostan pracowników. Jeśli chodzi o pozytywne, to – jak tłumaczyła przedstawicielka CIOP-PIB – nowe formy mogą sprzyjać większej elastyczności pracy, autonomii pracownika i możliwości sprawowania kontroli nad własną pracą (np. w aspekcie czasu czy miejsca wykonywanej pracy), stabilności zatrudnienia, rozwojowi umiejętności zawodowych oraz możliwości wykorzystania różnych umiejętności, a to może przełożyć się na większe

zadowolenie z pracy, poczucie samorealizacji i zaangażowanie w pracę. Natomiast wśród zagrożeń prelegentka wymieniła większą intensyfikację pracy, długie – nieprzewidywalne – godziny pracy, brak wsparcia społecznego, izolację społeczną i zawodową (zwłaszcza w przypadku pracowników pracujących samodzielnie w domu), niepewność pracy, zaburzenie równowagi praca- życie prywatne, nieergonomiczne warunki pracy, brak dostępu do szkoleń. Te zagrożenia przyczyniają się m.in. do większego stresu związanego z pracą, niskiego zadowolenia z pracy.

Z materiału przedstawionego przez CIOP-PIB wynika, że dzięki nowym formom zatrudnienia spada odsetek osób pozostających bez pracy. Dlatego warto promować nowe formy zatrudnienia, ale pod warunkiem, że osobom pracującym za pośrednictwem tych form zostanie zapewnione zarówno bezpieczeństwo socjalne, jak i bezpieczeństwo i higiena pracy. Problematykę pracy za pośrednictwem platform internetowych szarzej przedstawiła dr **Anna Skład** z CIOP-PIB. Zgodnie z definicją zaproponowaną przez Eurofound, platformy to sieci cyfrowe, które koordynują transakcje w sposób algorytmiczny. Zatem platformy są swoistymi hybrydami, czymś pomiędzy rynkiem a przedsiębiorstwem. Jako rynek platforma internetowa umożliwia spotkanie osób zainteresowanych zakupieniem usług i osób, które je oferują. Jako przedsiębiorstwo platforma koordynuje zawarcie transakcji, definiuje procesy dostarczania towarów i usług oraz egzekwuje wzajemne zobowiązania obu stron. Jako cyfrowa przestrzeń platforma umożliwia gromadzenie, przetwarzanie, organizowanie dużej liczby informacji i danych o stronach kontraktów, poszczególnych transakcjach, a następnie udostępnia te informacje w celu oceny poszczególnych transakcji aktualnym i potencjalnym użytkownikom platform.

Z przeprowadzonego w 2016 r. na zlecenie Komisji Europejskiej badania wynika, że platformy są najbardziej rozpowszechnione w takich państwach, jak Francja, Chorwacja, Irlandia czy Estonia. Odsetek osób, które kupowały usługi za pośrednictwem platform waha się od 0% na Cyprze do 9% we Francji. Jeśli chodzi o Polskę, to połowa naszego społeczeństwa nie słyszała o platformach, 33% słyszało, ale nie odwiedzało platform, 4% odwiedziło platformę jeden raz, 7% - odwiedza je sporadycznie, a 4% naszych obywateli zakupiło za pośrednictwem platformy jakąś usługę.

W badaniu warunków pracy na platformie internetowej zrealizowanym przez European Trade Union Confederation, ponad 50% ankietowanych uznało, że praca za pośrednictwem platform cyfrowych ma więcej zalet niż wad. Uczestnicy badania chwalili pracę na platformach przede wszystkim za elastyczność i autonomię pracy oraz możliwość komunikowania się z innymi pracownikami za pośrednictwem mediów społecznościowych i w świecie rzeczywistym. Nie

podobało im się traktowanie osób wykonujących prace jako anonimowych środków produkcji, niski poziom bezpieczeństwa socjalnego w porównaniu z innymi pracownikami, nieprzejrzyste algorytmy organizujące pracę i koordynujące transakcje oraz niskie wynagrodzenie.

Podsumowując swoje wystąpienie dr Skład zwróciła uwagę, że czynniki ryzyka zawodowego związane z wykonywaniem pracy za pośrednictwem platform wiążą się przede wszystkim z faktem, że tę pracę koordynują algorytmy, które wymuszają niekiedy bardzo szybkie tempo pracy. Ponadto algorytmy umożliwiają rankingowanie usługodawców i powodują, że osoby pracujące za pośrednictwem platform muszą ciągle rywalizować, co jest również przyczyną dużego stresu. Pozostałe czynniki ryzyka psychospołecznego obejmują: odizolowanie, stres technologiczny, uzależnienie technologiczne, przeciążenie informacjami, wypalenie zawodowe, nękanie w sieci. Wykonywanie cyfrowej pracy wiąże się ze stałym narażeniem na oddziaływanie pola elektromagnetycznego, zmęczeniem oczu i schorzeniami układu mięśniowo-szkieletowego. Należy też zwrócić uwagę, że osoby wykonujące pracę za pośrednictwem platform to najczęściej ludzie młodzi, nigdy nie przeszkoleni w zakresie bhp. Ponadto szereg kluczowych rodzajów działalności w gospodarce platformowej obejmuje wykonywanie prac powszechnie uznawanych za niebezpieczne, jak np. prace transportowe.

Przedstawicielka CIOP-PIB zwróciła uwagę, że na forum Unii Europejskiej, w poszczególnych państwach toczy się dyskusja na temat wdrożenia rozwiązań prawnych, które zagwarantują bezpieczeństwo osobom pracującym za pośrednictwem platform. Prekursorem w tej dziedzinie jest Francja. W 2016 r. nowelizowano w tym kraju Kodeks pracy. Zobowiązano platformy do ponoszenia kosztów ubezpieczenia od wypadków przy pracy osób wykonujących pracę za ich pośrednictwem oraz ponoszenia kosztów ich szkolenia zawodowego. Przyznano osobom wykonującym pracę za pośrednictwem platform prawo do zrzeszania się i dochodzenia swoich zbiorowych interesów.

We wprowadzeniu do materiału przygotowanego przez PIP zastępca głównego inspektora pracy **Andrzej Kwaliński** mówiąc o nowych formach pracy podkreślił, że coraz większym problemem staje się nie sposób świadczenia pracy, lecz zapewnienie prawidłowych, bezpiecznych i higienicznych warunków dla osób pracujących w tych formach.

Doświadczenia PIP w tym zakresie szczegółowo omówili **Wojciech Gonciarz** – dyrektor Departamentu Prawnego GIP i **Jakub Chojnicki** – dyrektor Departamentu Nadzoru i Kontroli GIP. Obaj mówcy podkreślili, że część nowych form świadczenia pracy przysparza wielu problemów w zakresie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia. Ponadto w ramach nietypowych form świadczenia pracy siedziby niektórych podmiotów rejestrowane są w

biurach wirtualnych (samozatrudnieni, outsourcing). Stąd Inspekcja Pracy często nie ma możliwości przeprowadzania kontroli stanu bhp, ponieważ utrudnione jest ustalenie miejsca wykonywania prac przed kontrolą lub w czasie pierwszego spotkania z przedstawicielem kontrolowanego podmiotu, a także nie ma możliwości przeprowadzenia kontroli bez uprzedzenia. Ponadto, jeśli chodzi o osoby wykonujące pracę na odległość w zasadzie nie ma możliwości przeprowadzenia kontroli i oceny warunków pracy w ich prywatnych mieszkaniach. Dodatkowe trudności pojawiają się wówczas, gdy dokumentacja pracownicza prowadzona jest nieprawidłowo, a inspektorzy mają ograniczone możliwości faktycznego wglądu w korespondencję i dokumentację elektroniczną, co znacząco wpływa na skuteczność podejmowanych działań. Jeśli chodzi o umowy cywilnoprawne, nie obowiązują jakiegokolwiek ograniczenia w zakresie wymiaru i norm czasu pracy. Nie ma również obowiązku kierowania osób świadczących pracę w tej formie na profilaktyczne badania lekarskie, czy też szkolenia z zakresu bhp. A to negatywnie wpływa na zdrowie i bezpieczeństwo pracujących.

W dyskusji członkowie Rady zwracali uwagę, że zagrożenia związane z nowymi formami świadczenia pracy prowadzą odhumanizowania stosunków pracy. Podkreślali potrzebę uregulowań prawnych dotyczących bhp w nowych formach świadczenia pracy. Mówiono, że nowe formy zatrudnienia są znakiem naszych czasów. Ale pojawiały się także postulaty dotyczące zakazu stosowania nowych form np. w sferach, które dotyczą zdrowia i życia ludzkiego. I tak np. samozatrudnienie powinno być niedopuszczalne w ochronie zdrowia, górnictwie czy kolejnictwie oraz w pracy w szczególnych warunkach. Wskazywano także, iż nowe formy zatrudnienia nie gwarantują zabezpieczenia wypadkowego oraz emerytalno-rentowego, a to – jak podkreślił przewodniczący ROP poseł Janusz Śniadek – niebawem może mieć bardzo poważne skutki dla budżetu państwa.

Stanowisko w tej sprawie Rada przyjmie na następnym posiedzeniu.

W sprawie poprawy bezpieczeństwa i warunków pracy

Rada przyjęła stanowisko w sprawie poprawy bezpieczeństwa i warunków pracy. Nawiązała w nim do uroczystej sesji zorganizowanej 9 kwietnia w ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Pamięci Ofiar Wypadków przy Pracy i Chorób Zawodowych. Wysoko oceniła realizowany przez CIOP-PIB program wieloletni „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy”, a zwłaszcza szerokie upowszechnianie jego wyników. Przypomniała, że w trakcie realizacji programu w latach 2008 – 2017 stwierdzono poprawę wskaźników charakteryzujących warunki pracy, w tym zmniejszenie liczby wypadków śmiertelnych o 48,3%, wypadków ciężkich – o 26,6%. „Nadal jednak codziennie dochodzi do 240 wypadków

przy pracy, a jedna osoba traci w nich życie” – czytamy w stanowisku. W dalszej części stanowiska Rada podkreśla, że obecnie systemowym wyzwaniem staje się kształtowanie w społeczeństwie kultury bezpieczeństwa i ochrony zdrowia zarówno w środowisku zdrowia, jak i życia, gdyż nowe formy zatrudnienia skutkować będą szerszym przenikaniem się do tych środowisk. Uwzględniając nowe wyzwania technologiczne i organizacyjne Rada opowiedziała się za kontynuacją programu wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy w latach 2020 – 2022.

Na początku posiedzenia chwilą ciszy uczczono pamięć zmarłego 24 kwietnia br. członka ROP, wiceprzewodniczącego Forum Związków Zawodowych **Stanisława Stolorza**.